

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ КООПЕРАТИВІВ
В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

ORGANIZATIONALLY ECONOMIC MECHANISM OF FUNCTIONING OF COOPERATIVE
STORES IN A MARKET ECONOMY

ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ МЕХАНИЗМ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ
КООПЕРАТИВОВ В УСЛОВИЯХ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКИ

СОКОЛОВА АЛЬОНА

SOKOLOVA ALYONA

СОКОЛОВА АЛЕНА

В сучасній ринковій економіці надзвичайно важливі роль і значення якості управління підприємствами. Від ефективності системи управління безпосередньо залежить ефективність і результативність всієї фінансово-господарської діяльності підприємства. В умовах ринку з'являються нові чинники, ігнорування яких може призвести до фінансових втрат і навіть банкрутства. Як результат, - особливої гостроти та актуальності набуває питання створення ефективнодіючого організаційно-економічного механізму функціонування будь-якого підприємства, що безпосередньо стосується і кооперативного сектору.

Теоретичні та практичні аспекти досліджуваної теми знайшли своє відображення у роботах таких вітчизняних вчених як І. Моргачова, В.В. Гончаренка, Г.В. Козаченка, Д.П. Богині, М.І. Туган-Барановського, А.В. Чайнова і інших. Однак проблеми визначення сутності та елементів функціонування організаційно-економічного механізму кооперативних підприємств в умовах ринкових трансформацій економіки держави залишаються актуальними, що вимагає додаткових досліджень.

Завданнями дослідження є аналіз та визначення сутності організаційно-економічного механізму функціонування кооперативів, елементів створення цього механізму, застосування його для різних видів кооперації в умовах ринкових перетворень.

В умовах ринкових відносин організаційно-економічний механізм функціонування кооперативів відрізняється від традиційного в умовах адміністративно-командної економіки: державна система розподілу ресурсів та диктованих правил в діяльності підприємства поступається механізму демократичного управління і контролю, гласності та прийняття власних управлінських рішень. У зв'язку з цим актуального значення набуває розробка і впровадження дієвого механізму функціонування в організаційно-економічній діяльності кооперативних підприємств, пошук нових форм, методів управління, системне використання ресурсів у відновленні і вдосконаленні матеріально-технічної бази, технології та організації виробництва, торгівлі, заготівлі продукції, покращення систем менеджменту, поглибленого

вивчення та застосування сучасних маркетингових підходів як ключових заходів в активізації кооперативної діяльності.

В науковій літературі та сучасній економічній теорії термін “механізм” прийнято розуміти як сукупність процесів, прийомів, методів, підходів, за допомогою яких відбувається рух всієї системи і здійснюється досягнення певної мети [1, с. 25] або як систему, чи спосіб, що визначає порядок певного виду діяльності, деяких ланок та елементів, що приводять їх у дію [2, с. 355]. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» поняття «механізм» також визначається як внутрішня будова, система, сукупність станів і процесів, з яких складається звичайне явище [3, с. 1440]. За визначенням Іллі Моргачова, як економічне явище «механізм» застосовується у 4-х значеннях: по-перше, – як «сукупність цілеспрямованих впливів»; по-друге, – «як взаємозв’язок і взаємодія сукупності факторів»; по-третє, – «як комплекс послідовних заходів»; і, по-четверте, – «як сукупність закономірних зв’язків і відносин» [4, с. 38].

У статті Козаченко Г.В. під поняттям «організаційно-економічного механізму» розуміє «інструмент управління, що являє собою сукупність управлінських елементів та способів їхньої організаційної, інформаційної, мотиваційної та правової підтримки, шляхом використання яких з урахуванням особливостей діяльності підприємства забезпечується досягнення певної мети...» [5, с.107-111].

Моргачов І. у своїх дослідженнях узагальнює визначення організаційно-економічного механізму як «сукупність цілеспрямованих впливів організаційно-економічного характеру на організацію як відкриту соціально-економічну систему чи на процес з метою підвищення ефективності процесу (системи) або досягнення певного результату» [4, с.39].

На нашу думку, організаційно-економічний механізм функціонування кооперації – це цілеспрямована та керована відкрита система організаційних, економічних, правових, управлінських і регулюючих дій, способів і процесів, які формують і впливають на порядок здійснення кооперативної діяльності у економіці України, що спричинить досягнення очікуваних економічних, соціальних, екологічних та інших результатів. Це система взаємодії елементів і методів впливу на кооперативний сектор взагалі та окремі види кооперації з метою забезпечення максимально ефективного функціонування його ресурсів і підсистем шляхом використання економічних, соціальних, організаційних та адміністративних засобів

1. Соціально-економічний механізм регулювання ринку праці та заробітної плати / Д.П. Богиня, Т.Г. Куликов, В.М. Шамота, Л.С. Лисого та ін.: колект. Монографія. – К.: Інститут економіки НАН України, 2001.
2. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.2 / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. — К.: Видавничий центр “Академія”, 2001.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови. — К.: Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2001.
4. Моргачов І. Організаційно-економічний механізм управління ефективною діяльністю проектних організацій // Схід -2006. -№5.
5. Козаченко Г.В. Організаційно-економічний механізм як інструмент управління підприємством // Економіка. Менеджмент. Підприємство. -2003. -№11

управління.

До складу організаційно-економічного механізму функціонування кооперативів повинні бути включені механізми ефективного та раціонального формування і використання ресурсів (капіталу), оптимального управління витратами та фінансами підприємств, розподілу прибутку (формування фондів), зв'язків з зовнішнім середовищем та ринком, мотиваційний механізм і структура управління кооперативами, підпорядкування та взаємозв'язки між підрозділами.

Важливу роль у визначенні організаційно-економічного механізму відіграють особливості функціонування кооперативного сектору економіки. Це визначається тим, що вирішальну роль в процесі діяльності кооперативних відносин відіграють відносини власності.

Специфіка кооперативних підприємств полягає в забезпеченні економічних інтересів своїх членів, орієнтації на їх потреби, а не на одержання прибутку та, незважаючи на масштаби діяльності, кількість членів та інвесторів, сумісному, а не одноосібному, контролю над організацією. В кооперативах члени спільно поділяють ризики, витрати, пільги, вони повинні забезпечувати капітал підприємства та використовувати його послуги. “За визначенням американських фахівців, кооперативи характеризуються такими трьома рисами:

1. Отримання вигоди тими, хто користується його послугами.

2. Володіння кооперативом тими, хто користується його послугами.

3. Контроль за діяльністю кооперативу тими, хто користується його послугами.

До таких належать члени кооперативу” [6, ст. 23].

На відміну від інших форм власності кооперативи повністю побудовані на добровільній основі, з правом вільного входження та виходу в будь-який момент. Вигоди та відповідальність в кооперативі розподіляються відповідно до затрачених зусиль. Члени кооперативу одночасно є його власниками. На відміну від акціонерного товариства або товариства з обмеженою відповідальністю, кооперативні підприємства не можна перекупити сторонній особі, а право голосу не залежить від фінансової участі, тому що одному члену кооперативу належить один голос.

Державні підприємства, подібно до кооперативних теж в основному не ставлять за мету отримання прибутку, але їх збитки можуть покривати за рахунок платників податків, примусової сегментації ринку, а в кооперативі кожен член фінансує, покриває збитки та бере участь в отриманні вигод, відповідно до принципу пропорційності залежно від участі.

Кооператив може на власний розсуд і без обмежень, що не суперечить законодавству України, використовувати на свій соціальний та виробничий розвиток фінансові ресурси, які

6. Національний кооперативний рух та структурні зміни в економіці України XXI століття: Збірник праць учасників Міжнародної науково-практичної конференції 26-27 червня 2001 року. – Ірпінь: НМЦ Укоопесвіта, 2001.

є в його користуванні. За словами Чаянова А.В. “управление делами кооператива устраивается так, что в нем руководят не представители капитала, не те, кто дал большие деньги на ведение кооперативной торговли или производства, а те трудовые хозяйства, для обслуживания которого возник и существует кооператив” [7, с. 11]. Ціни правління кооперативу теж встановлює самостійно, реалізуючи продукцію на основі прямих угод з покупцями. Пропозиція продукції кооперативними підприємствами планується відповідно до попиту на товари та послуги. Якщо встановлені ціни не зможуть покрити собівартість діяльності, то члени повинні самостійно відшкодувати збитки за допомогою сплати додаткових внесків, за браком сформованих резервів. Через це кооператив веде облік не тільки внесків (паїв), а й сплачених кожним членом коштів за користування послугами. По закінченню фінансового року виявлена сума, яка перевищує доходи кооперативу над витратами за рішенням загальних зборів членів розподіляється особливим чином.

Кооперативна форма власності обумовлює особливості організаційно-економічного механізму функціонування кооперативів в процесі виробництва і розподілу продукції (робіт, послуг) та прибутку (доходу). Свою економічну діяльність та соціальний розвиток членів, кооператив планує самостійно. Кооператив (споживчий, виробничий, обслуговуючий та ін.) є самоокупним підприємством. Його доходи формує виручка від реалізації продукції (робіт, послуг), з якої здійснюються всі відшкодування матеріальних витрат. Для розрахунків з банками, бюджетом, розширення виробництва, проведення соціальних заходів та оплати праці, кооперативом використовується валовий дохід.

Специфікою кооперативних формувань, як відомо, є не отримання максимального прибутку, а підвищення ефективності господарювання його членів. Як зазначив М. І. Туган-Барановський, капітал для кооперативного підприємства «не есть цель, а лишь средство для достижения иных целей», тому що «существует не в интересах капитала, а в интересах потребителей», створюється не заради збільшення доходу, а для зменшення витрат [8, с. 72]. Отже, створення кооперативу передбачає отримання прибутку для збільшення ефективності та розширення розвитку галузі. Але цей прибуток належить не кооперативній організації, а є власністю його членів та розподіляється між ними.

Важливим у плані дослідження організаційно-економічного механізму функціонування кооперативів є, на нашу думку, механізм їх створення. Алгоритм створення кооперативу передбачає виконання певної послідовності організаційних дій. Перед початком безпосереднього створення кооперативу потрібно провести аналіз передумов для його розвитку, що мають соціальний, економічний, політичний та психологічний характер, тобто

7. Чаянов А.В. Краткий курс кооперации. –М., 1989.

8. Туган-Барановский М.И. Социальные основы кооперации. – М., 1989.

вивчення місцевих споживчих потреб та можливостей функціонування.

Процес створення кооперативного підприємства можемо для узагальнення поділити на чотири етапи: 1) висунення ідеї створення кооперативу; 2) техніко-економічне обґрунтування кооперативу; 3) створення і реєстрація кооперативу; 4) початок ділових операцій. В процесі створення потрібно постійно проводити агітаційну та роз'яснюючу роботу серед населення території, де планується заснування організації. Ці функції може виконувати спеціально створена ініціативна група.

Організаційною роботою щодо складу та учасників кооперативу, документацією та техніко-економічними питаннями займається організаційний комітет, який повинен довести за допомогою відповідних розрахунків те, що створення кооперативу реальне й економічно доцільне. Якщо установчі збори (збори учасників) ухвалюють установчі документи, то проводиться реєстрація підприємства. Після державної реєстрації і набуття кооперативом статусу юридичної особи, кооператив (правління) приступає до наймання на роботу кваліфікованого персоналу, зокрема головного менеджера (виконавчого директора), на якого потім делегуються повноваження формування штату, початок ділових операцій, тобто розвиток кооперативного підприємства.

В Законі України “Про кооперацію” в II Розділі визначається порядок створення та структура управління кооперативу, на основі якого ми створили типову структуру управління кооперативом, яку подано на рис. [9, Розділ II].

З рис. “Типова управлінська структура кооперативу” бачимо, що кооперативним підприємством керує правління на чолі з головою правління. В їх повноваження входить ведення справ між черговими скликаннями загальних зборів та представлення кооперативів перед суб’єктами взаємовідносин. Правління кооперативу обирається та контролюється загальними зборами підприємства – вищим органом управління кооперативом.

Загальні збори складаються із членів кооперативу, де кожен член має один голос. Вони скликаються за потребою, але не рідше одного разу на рік. Загальні збори товариства вирішують питання економічного (розподіл доходів, розмір оплати праці правління, використання фондів кооперативу), організаційного (вибори правління, голови, ревізора) та соціального (рівень соціального забезпечення) характеру.

За діяльністю правління, крім загальних зборів, також здійснюють контроль спостережна рада та ревізійна комісія. Їх склад формується за рішенням загальних зборів. Ревізійна комісія створюється з метою ведення контролю за фінансовою і економічною діяльністю кооперативу, а спостережна рада – з метою ведення нагляду за дотриманням товариством статуту та за роботою виконавчого органу правління кооперативу і ревізійної комісії.

9. Закон України «Про кооперацію». – К, 2003.

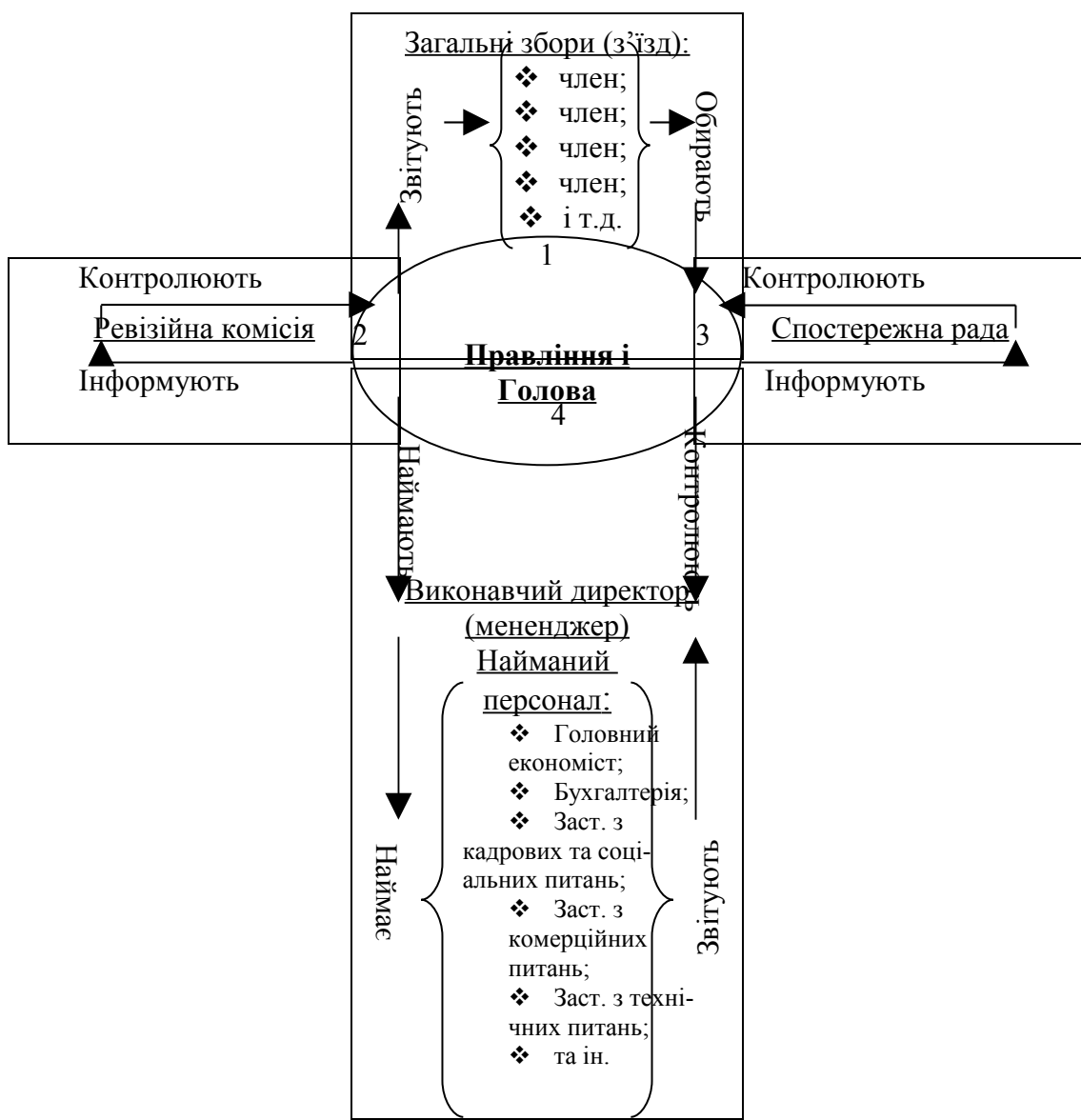

Рис. Типова управлінська структура кооперативу

Для делегування своїх повноважень щодо поточного управління діяльністю товариством, правління може наймати виконавчого директора. Виконавчий директор (головний менеджер) не являється членом кооперативу і працює на основі контракту та контролюється правлінням. В його компетенцію входить формування найманого персоналу (економістів, бухгалтерів, заступників з різних питань), які повністю підзвітні директору та виконувати повноваження, делеговані правлінням.

Організаційні моделі різних видів кооперативів дещо відрізняються через відмінності між кооперативами (табл.), що визначає відмінності і у організаційно-економічному механізмі їх функціонування.

Таблиця. Відмінності між виробничим, обслуговуючим та споживчим типами кооперативів.

Виробничий кооператив	Обслуговуючий кооператив	Споживчий кооператив
Діяльність		
Виробництво, його планування, організація та реалізація продукції	Надання різноманітних послуг, що необхідні членам для їх власних господарств	Здійснення діяльності в забезпеченні особистого споживання пайовиків
Члени		
Особиста трудова участь членів, що отримують плату за працю в кооперативі	Праця на власних господарствах та отримання від них доходу	Відповідно до особистої участі членів, вони отримують дивіденди
Майно кооперативу		
Кооператив володіє засобами виробництва, землями та є власником продукції. Об'єктом власності є майно членів кооперативів - основні та обігові кошти	Кооператив має матеріальну базу, що потрібна для ведення його діяльності; не володіє землями, сільськогосподарською продукцією - це залишається власністю кожного члена	Кооператив володіє майном, що призначене для невиробничого споживання (предметами споживання)
Мета		
Отримання прибутку (доходу)	Надання членам послуг, що спричинять підвищення їх власного прибутку	Коллективне забезпечення економічних і соціальних інтересів членів

Так, має специфічні особливості виробнича кооперація. Відповідно до організаційно-юридичного статусу розрізняють виробничі та обслуговуючі кооперативи. Виробничому кооперативу (в Україні – це сільськогосподарський кооператив) необхідно мати такі ознаки: всі члени підприємства одночасно повинні бути її власниками, вони мають зробити внесок у виробництво своєю працею, майном чи інвестиціями, та повинні брати на себе відповідальність за збитки, а також мають право на отримання частини прибутку. Члени обирають правління кооперативу зі складу членів-власників. Виробничому кооперативу потрібно орієнтуватися і розвиватися переважно на свої власні кошти, оскільки метою їх діяльності є отримання прибутку. В Україні виробничий сільськогосподарський кооператив належить до вертикальної форми інтеграції.

Обслуговуючі сільськогосподарські кооперативи теж мають інтегральну форму. Члени обслуговуючого кооперативу – приватні товаровиробники – фізичні або юридичні особи, які є клієнтами даного кооперативу та спираються на принципи демократичного управління та відкритості членства. Кооперативні виплати, так як і пайові внески в цих підприємствах пропорційні, до участі у діяльності кооперативу. Послуги надаються за собівартістю переважно членам, але можуть обслуговувати усіх бажаючих, хто відповідає вимогам до їх членів. Основною метою обслуговуючого сільськогосподарського кооперативу є підвищення прибутків членів від їх власних господарств.

Організаційна модель споживчого кооперативу відповідає типовій структурі управління. Метою споживчих кооперативів є надання послуг своїм членам для задоволення їх матеріальних і духовних потреб. Це некомерційна організація, що має повну господарську самостійність у веденні своєї діяльності, витрати якої покриваються за рахунок внесків членів кооперативу та доходів від здійснюваної нею господарської діяльності. Споживча кооперація прагне не лише зробити доступними для своїх членів ціни на споживчі товари, а й забезпечити високу якість товарів, культуру обслуговування членів, соціальні потреби, для чого органічно поєднує різноманітні сфери діяльності (фінансову, торговельну, заготівельну, виробничу, ресторанне господарство та ін.).

Суттєві відмінності характерні для механізму функціонування кредитних кооперативів - кредитних спілок. «Кредитною спілкою є неприбуткова організація, заснована громадянами у встановленому законом порядку на засадах добровільного об'єднання грошових внесків з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні інших фінансових послуг» [10, стаття 113]. Отже, кредитна спілка – це, задіяний у сфері фінансів, кооператив, що здійснює свою господарську діяльність для задоволення фінансових потреб своїх членів.

Специфічною відмінністю кредитних кооперативів від інших фінансових установ є неприбуткова природа кооперативів та створення їх групою осіб – членів кооперативу, які одночасно виступають і як власники підприємства, і як клієнти, тобто задовольняють свої власні потреби. Інші фінансові установи створюються особами – власниками, для надання фінансових послуг з метою отримання прибутку іншим особам – клієнтам. Отже, кредитний кооператив діє за принципом самозабезпечення.

Специфіка фінансово-кредитного кооперативу полягає в тому, що його власники є клієнтами, тому вони зацікавлені не в отриманні прибутку, а в забезпеченні на найвигідніших умовах максимальним набором фінансових послуг на відміну від інших фінансових установ, які прагнуть отримати максимальний прибуток залучаючи кошти під

10. Господарський Кодекс України – К., 2004.

якогомога нижчі ринкові відсотки і надання їх у кредит під найвищі відсотки.

Розвиток системи кредитних спілок України вимагає їх наукового обґрунтування та вдосконалення організаційно-економічного механізму їх функціонування із врахуванням вітчизняних умов та міжнародного досвіду. Європейська кооперативна фінансово-кредитна система має кілька рівнів: низовий – кооперативні каси, кредитні спілки та кооперативи; місцевий та регіональний – регіональні кооперативні банки та головний – центральний кооперативний банк, а також будується за принципом «знизу – догори». Така система фінансової взаємодопомоги повинна допомагати селянам і тим самим бути фінансовою основою аграрного сектора в умовах ринкової економіки. Тож створення в Україні кооперативної фінансово-кредитної моделі, подібної до європейської, а також її інтеграція з системою сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, які дають можливість селянам відмовитися від послуг посередників, може забезпечити вирішення багатьох фінансових проблем на селі.

Кооперативний рух у світі розвивається за багатьма напрямками. У другій половині ХХ ст., кооперативи набули неабиякої популярності та розвитку у всіх сферах людської діяльності і виступають як перспективна бізнес-модель глобального суспільства.

Кооперативний сектор економіки України досить різноманітний, однак до найрозвиненіших його сфер належать: споживча, кредитна, сільськогосподарська та сфера соціально-культурних послуг. Ці види кооперативів є основою кооперативного руху України.

Споживча кооперація України представлена єдиним центром – Центральною спілкою споживчих товариств (Укоопспілкою), яка об'єднує 21 облспоживспілку, а також Кримську республіканську спілку споживчих товариств, 251 районні спілки споживчих товариств, 202

районних споживчих товариства, 1354 сільських споживчих товариств, 92 міських споживчих товариств, 7293 інших господарюючих суб'єктів та налічує 1,2 млн. пайовиків.

На сьогодні споживча кооперація розвиває більше 25 видів господарської діяльності, таких галузей як: торгівля (функціонує 27,8 тис. об'єктів роздрібною торгівлі, у тому числі 26,3 тис. магазинів, 8,2 тис. підприємств масового харчування (їдалень, ресторанів, барів) на 351 тис. робочих місць, також діє 719 ринків на 286 тис. торгових місць та 188 оптових торговельних баз із загальною площею складів близько 1,2 млн.м²), виробництво (працює понад 3 тисячі промислових підприємств та цехів, матеріально-технічна база яких може щорічно виробляти понад 2 млн. тонн хліба та хлібобулочних виробів, 130 тис. тонн ковбасних виробів, 700 млн. банок консервів та багато іншої продукції, такої як макаронні та кондитерські вироби, безалкогольні, алкогольні напої та пиво, рибну продукцію, борошно, майонез, а також непродовольчі товари народного споживання), заготівлі (діє 4 тис. приймально-заготівельних пунктів, 465 худобозабійних пунктів, 400 складів тваринницької сировини і інші об'єкти заготівель, переробки та зберігання), а також транспорт, будівництво та послуги.

Укоопспілка бере активну участь у зовнішньо-економічній діяльності, якою займається об'єднання "Укоопзовнішторг", і є повноправним членом Міжнародного кооперативного альянсу.

Щодо кредитної кооперації, то в Україні створено Всеукраїнську асоціацію кредитних спілок, що на початок 2008 р. об'єднувала 806 кредитних спілок, найчисельнішим членством з яких були Полтавська (14 КС), Тернопільська (10 КС), Луганська (9 КС) області, Автономна Республіка Крим (8 КС), Запорізька (8 КС), Черкаська, Львівська та Донецька області (по 7 КС). Залучаючи заощадження своїх членів, кредитні спілки зарекомендували себе як доволі перспективні суб'єкти фінансового ринку. За 2007 р. активи кредитних спілок склали 5 261 млн. грн. і порівняно з 2006 р. зросли в 1,6 раз, також зросла кількість членів – в 1,3 рази та становила 2 392 тис. чол. Станом на 01.01.08 сума кредитів, що були надані членам спілки, склали 4 512 млн. грн., що в 1,6 раз більше 2006 р. В 2007 р. спостерігалася тенденція зростання до показників 2006 р. і стосовно суми внесків членів кредитної спілки на депозитні рахунки (зростання в 1,8 раз), які дорівнювали 3 452 млн. грн. та загального капіталу спілок, він зріс в 1,4 рази та становив 1 552 млн. грн. Протягом 2008 р. на ринку кредитних спілок і надалі зберігається позиція їх стрімкого розвитку.

Стосовно сільського господарства, то тут функціонує система кооперації, яку очолює Національна спілка сільськогосподарських кооперативів України (НССКУ), що охоплює не менше 2200 виробничих кооперативів і близько 1060 обслуговуючих, у тому числі: 410 багатофункціональних, 315 сервісних, 179 заготівельно-збутових, 21 постачальницьких і 46

переробних, а також на сьогодні діє 75 кооперативних агроторгових домів. Цей обсяг кооперативів складає тільки 15 % підприємств сільського господарства України, хоча нашій аграрній країні дуже вигідно розвивати сільськогосподарську кооперацію, що сприяло б збільшенню економічних та соціальних показників на селі.

У сфері соціально-культурних послуг спостерігається незначна активність кооперації, але вона має перспективи для широкомасштабного розвитку.

Кооперація, як співпраця, всіх галузей кооперативного руху, потребує єдиного головного центру, що розширить кругозір можливостей і перспектив для всебічного розвитку організаційно-економічного механізму функціонування кооперативів України. Адже об'єднання різних видів, типів і рівнів кооперативних підприємств, удосконалення організації кооперативного сектора економіки призведе до координації розвитку всіх видів, типів і рівнів кооперативів, надійнішого захисту інтересів членів кооперативів, ефективнішої державної підтримки, посилення конкурентоздатності кооперативного сектору та підвищення ефективності його функціонування, розширення і поглиблення міжнародного кооперативного співробітництва. Однак, крім організаційних удосконалень, в кооперативному секторі економіки України слід провести ще стратегічні заходи соціально-економічного характеру: утвердження кооперативної власності, визначення соціально-економічного статусу кооперативних підприємств, удосконалення податкової політики щодо кооперативів, зміцнення їх правового та соціального захисту та забезпечення рівних умов для розвитку з приватним та державним секторами економіки.

Отже, спираючись на зазначені наукові джерела стосовно сутності організаційно-економічного механізму підприємств, визначено організаційно-економічний механізм функціонування кооперативів, розглянуто елементи створення цього механізму. За допомогою досліджень проведено застосування організаційно-економічного механізму функціонування кооперативів до різних видів кооперації в умовах ринкових перетворень. Результати статті можуть використовуватися у подальших дослідженнях з питань розвитку кооперативного сектору в глобалізованій економіці.